20 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން
22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގެ (ކޮމިޓީ ކުރ ކޮޓަރި)11
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ ނައިބު މުގައްރިރު ؛ ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޙަމީ ދު{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުމަށް ހުރިހާ ބޭފުޅުން މަރުޙަބާ
ދަންނަވަން. މި ބައްދަލުވުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަންނަވަނީ ގުރައިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ހަނާން
މުޙައްމަދު ރަޝީދު، ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދު، މެދުހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު
ޙުސައިން ނާޞިޙް، އަދި އަޅުގަނޑު ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޙަމީދު. މިއަދުގެ އެޖެންޑާގައި މި އޮތީ
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓާ ގުޅޭ ގޮތުން އެ
މިނިސްޓްރީގެ ބޭފުޅުންނާ ބައްދަލުކުރުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އިދާރީ މޭޒުގައި މި ދަންނަވަނީ އެ ބޭފުޅުން
މިކޮޅަށް ގެނެސްދެއްވުމަށް. ޝުކުރިއްޔާ. ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު(އައްސަލާމްޢަލައިކުމް. ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް
ޖެންޑަރ ކޮމިޓީއަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. މިއަދު މި އޮތީ އަނެއް ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެ ކްޝަން ޔުނިޓުގައި 2023
އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓާ ބެހޭގޮތުން ވާހަކަދެއްކުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން؛ މިހާރު މި
ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ޔުނިޓުގެ ބޭފުޅުންނަށް މި އަހަރީ ރިޕޯޓުތައް ހުށަހަޅައިދިނުމަށް. ޝުކުރިއްޔާ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑަކީ ރިފްނާ، ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް އިނގޭތޯ.
ދެން މުޅި ރިޕޯޓުގައި ހިމެނޭ ކަންތައްތައް ފެއްޓުމުގެ ކުރިން ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. އަޅުގަނޑު މި
ޔުނިޓާ ހަވާލުވީ 2025 ވަނަ އަހަރުގެ ޖަނަވަރީ މަހުގެ 7 ވަނަ އިނގޭތޯ. ދެން އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، ޔުނިޓާ އަޅުގަނޑު ހަވާލުވިއިރު އެއީ 2024 މާރިޗް ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން އަނެއް
2025 ވަނަ އަހަރާ ހިސާބަށް ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލްގެ މަގާމު އޮތީ ހުސްވެފައި
އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ހަވާލުވިއިރު ޔުނިޓަށް ޔުނިޓުގައި އޭރު މަސައްކަތްކުރަމުންދިޔައީ އެންމެ މުވައްޒަފެއް އިނގޭތޯ.
އެހެންވީމާ، ދެން އޭގެ އިތުރަށް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ 2023 އާއި 2024 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް ކުރެވުނު
މަސައްކަތްތަކާއި މި ރިޕޯޓުގައި ހިމެނޭ ކަންކަމަށް ބަލާފައި ޔުނިޓުގެ ޕަރފޯމަންސްއާ ބެހޭގޮތުން ގޮތެއް ކަނޑައެޅުން
ނުވަތަ ޖަޖުކުރުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތް ކަމަކަށް ނުވެދާނެ. ދެން ނަމަވެސް މި ރިޕޯޓުގައި
ހިމެނޭ ކަންތައްތަކަށް އަޅުގަނޑު އިތުރަށް ތަފުސީލުކޮށް ކިޔައިލަދޭނަން އިނގޭތޯ. ދެން މިހާރު އަޅުގަނޑު އަދި
އިތުރަށް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ، 2025 ވަނަ އަހަރާ ހިސާބަށް 2024 އިން 2023 އަށް ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި
1

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތަކަށް ބަލައި ޖުމުލަ އަދަދަށް ބަލާއިރުގައި މިހާރު 2025 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅިފައި ހުރި
މައްސަލަތައް، ހަމައެކަނި ޔުނިޓަށް ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތައް ވެސް އިތުރުވެގެންގޮސްފައި ވަނީ އިނގޭތޯ. އަދި އޭގެ
އިތުރަށް ހަމަ މީގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އިނގޭތޯ އެ ވެއަރނަސްއާއި އަދި ކުރެވުނު އިތުރު މަސައްކަތްތައް. އެހެންވީމާ،
2023 ވަނަ އަހަރު އަނެއް ސްލައިޑް ، ސްލައިޑް ޗޭންޖުކުރެވޭނީ ކިހިނެއްތޯ؟ މުޅި ޕްރެޒެންޓޭޝަންގައި
އަޅުގަނޑުމެން އަލިއަޅުވަ އިލާނަން 2024 ވަނަ އަހަރާއި 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކާއި ދެން
އަޅުގަނޑު ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މައްސަލަތަކުގެ ތަފުސީ ލު ކިޔައިލަދޭނަން އެއީ ކޮންކަހަލަ ކޮންބާވަތެއްގެ
މައްސަލަތަކެއްތޯ އިނގޭތޯ. ދެން އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ކޮށްފައިވާ އިތުރު މަސައްކަތްތަކުގެ ތަފުސީލު
އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކިޔައިދޭނަން. އޭގެ ތެރޭގައި ގާނޫނަށް ގެނެވުނު މި ބަދަލު ގެނައުމުގެ
މަސައްކަތްތަކާއި އޭގެ އިތުރަށް ގަވާއިދު ހެދުމާ، އެ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑު ތަފުސީ ލުކޮށް ކިޔައިދޭނަން. އޭގެ
އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިމަތިވާ ގޮންޖެހުންތައް އަދި ތަފުސީލީ ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ކިޔައިދޭނަން
އިނގޭތޯ. ދެން 2023 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓަށް ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ހުށަހެޅުނީ 21 މައްސަލައެއް. އެ
21 މައްސަލަ އަޅުގަނޑުމެން ، އަޅުގަނޑުމެން ސްޓެޓިސްޓިކްސްއަށް މިހާރު ވަނީ އޭރު ނިންމާ ހަމަ އެއްކޮށް
މައްސަލަތައް ނިންމާފައި ވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން އެ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން އިޚުތިޞާސް އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންސާނީ
ޙައްޤަކާ ޚިލާފު އެއް މައްސަލަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅުނު. ކޮރަޕްޝަންގެ 3 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުނު. އަދި
ދައުލަތުގެ މަގާމުގެ ނަހަމަބޭނުންކުރުމުގެ 8 މައްސަލައަކާއި، ދައުލަތުގެ ވަސީލަތްތައް ބޭނުންކުރުމުން ނުވަތަ
ބޭކާރުކުރުމުގެ އެއް މައްސަލަ. އަދި ޖިނާއީ ނުވަތަ އިދާރީ ކުށެއް ކުރުމަށް ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމެއް
ކުރުން. އޭގެ ގާތްގަނޑަކަށް، ގާތްގަނޑަކަށް ނޫން، 7 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުނު. އަދި ވިސްލްބްލޯވަރ ކުރުމުން
ބަދަލުހިފުމުގެ އެއް މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުނު އިނގޭތޯ. ދެން ބަލައިލާނަން 2024 ވަނަ އަހަރު. 2024 ވަނަ އަހަރު
36 މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅިފައިވޭ. އޭގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންގެ އަނެއް އިޚުތިޞާސް ނުހިމެނޭ
ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅާފައިވާނެ 2 މައްސަލައެއް . އެއީ ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާ މެންޑޭޓަށް ފޯލްނުވާ
މައްސަލަތައް އިނގޭތޯ. ދެން އޭގެ ތެރޭގައި އިންސާނީ ޙައްޤަކާ ޚިލާފު ޢަމަލެއް ކުރުމުގެ 1 މައްސަލައާއި
ކޮރަޕްޝަންގެ 10 މައްސަލަ އަދި ދައުލަތުގެ މަގާމުގެ ނަހަމަބޭނުންކުރުމުގެ 17 މައްސަލައެއް. ދައުލަތުގެ ވަސީލަތެއް
ބޭކާރުކުރުން ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމުގައި އިހުމާލުވުމުގެ 3 މައްސަލައެއް. ވިސްލްބްލޯވަރ ކުރުމުން ބަދަލުހިފުމުގެ 2
މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް ހުށަހެޅުނު އިނގޭތޯ. ދެން މީގެ އިތުރަށް އަދި ވިސްލްބްލޯވަރ
ޕްރޮޓެކްޝަން ގާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން (ފ)އަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމެއް ކުރާކަން ފޮރުވުމަށް
2

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
މަސައްކަތްކުރުމުގެ 2 މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް އައިސްފައިވަނީ އިނގޭތޯ. މި ބުނެވުނު ދެންމެ
ބަޔާންކުރި 2 މައްސަލަތައް ފިޔަވަ އި އިތުރު ހުރިހާ މައްސަލައެއް ޔުނިޓުން ވަނީ ބަލައި ނިންމާފައި އިނގޭތޯ. ދެން
އަނެއް ކުރިއަށް ، ކުރީ ސްލައިޑް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން މި މައްސަލަތަކުގެ އިތުރަށް އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން
ގާނޫނީ ގޮތުން މުޅި ގާނޫނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން އިޞްލާޙުތަކެއް ގެންނަންޖެހޭ ކަމަށް ފެންނާތީ
އަޅުގަނޑުމެން އެ މަސައްކަތް ކުރެވުނު އިނގޭތޯ. މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ ހުރި ގޮންޖެހުންތަކާއެކީ
މައްސަލަތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ގާނޫނުގައި މިވެނި ކަމެއް މިވެނި ގޮތަކަށް ހުރުން ރަނގަޅުވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ތަފުސީލީކޮށް ލިޔަމުން އިނގޭތޯ. އޭގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުގެ ތެރޭގައި
ވިސްލްބްލޯކުރެވޭނެ އެތެރޭގެ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމާއި މަޢުލޫމާތު ތަޙުޤީޤުކޮށް ފިޔަވަޅުއެޅުމުގައި ޢަމަލުކުރާނެ
ގޮތުގެ ގައިޑުލައިނަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރެވިފައިވޭ. އަދި ވިސްލްބްލޯވަރ
ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް ސިއްރުކޮށް މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅުމާއި ބަލައިގަތުމާއި، އަދި މަޢުލޫމާތު ތަޙުޤީޤުކޮށް
ފިޔަވަޅު އެޅުމުގެ ގަވާއިދަށް އިޞްލާޙު ގެނެވިފައިވޭ އިނގޭތޯ އެ ދުވަސްވަރު. އެއީ 2023 ވަނަ އަހަރާއި 2024 ވަނަ
އަހަރު ތެރޭގައި އިނގޭތޯ. އަދި ހަމަ އިތުރަށް ކޮމިޓީތަކުން ހަދަމުންދާ ގަވާއިދުގެ ތެރެއިން ކުޅުދުއްފުށި ސިޓީ
ކައުންސިލު ގައި ވިސްލްބްލޯކުރުމުގެ އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސުމާއި މަޢުލޫމާތުތައް ތަޙުޤީޤުކޮށް ފިޔަވަޅު އެޅުމުގައި
ޢަމަލުކުރާނެ ގޮތުގެ ގަވާއިދަށް ކޮމެންޓުކުރުން. އޭގައި ފާހަގަކޮށްލަން އެ ގަވާއިދު ވަނީ މިހާރު އެސްޓެބްލިޝްކުރެވިފައި
އަދި ޕަބްލިޝް ވެސް ކުރެވިފައި އިނގޭތޯ. ދެން އިތުރު ބައިތަކަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވައިލާނަން ނަޒީހާއަށް
އިނގޭތޯ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓުގެ އެސިސްޓަންޓް ޑިރެކްޓަރ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ އެސިސްޓެންޓް ޑިރެކްޓަރ ނަޒީހާ ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓު ގެ ފަރާތުން ނަޒީހާ ޙުސައިން އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ބަލައިލާނަން
2020 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ނިޔަލަށް ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާ
މައްސަލަތަކުގެ ބާވަތްތަކުގެ މައްޗަށް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓުގައި 2023 ވަނަ އަ ހަރުގައި ވެސް އަދި ހަމަ
އެ ފަދައިން 2024 ވަނަ އަހަރުގައި ވެސް ފާހަގަކޮށްލާފައިވާނެ ހަމަ 2020 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެން
ޔުނިޓުގެ އިތުރަށް އަދި ދައުލަތުގެ އެހެނިހެން އިދާރާތަކަށް ވެސް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތަކުގެ ތަފާސްހިސާބުގެ
މައްޗަށް ވެސް އިނގޭތޯ. އެގޮތުން 2020 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ނިޔަލަށް ހުށަހެޅިފައިވާ
މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރުގައި ގާނޫނީ ޒިންމާއެ އް އަދާނުކުރުމުގެ އެއް މައްސަލަ މި ވަނީ 2024 ވަނަ އަހަރުގައި
3

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ހުށަހެޅިފަ. އެހެންނަމަވެސް، 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފައި މި ވަނީ އިންސާނީ ޙައްޤަކާ ގުޅުންހުރި
އެންމެ މައްސަލައެއްކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އަދި އޭގެ އިތުރުން 2020 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2024 ވަނަ
އަހަރުގެ ނިޔަލަށް ބަލާކަމުގައި ވަނީނަމަ ބައިނަލްއަ ގުވާމީ އިންސާނިއްޔަތުގެ ގާނޫނާ ގުޅުންހުރި އެއްވެސް
މައްސަލައެއް މިހާތަނަށް ހުށަހެޅިފައި ނުވާކަން ފާހަގަކުރަން އިނގޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދާ ހިސާބަށް ހުށަހެޅިފައި
ހުރި މައްސަލަތަކަށް ބަލާކަމުގައި ވަނީނަމަ ކޮރަޕްޝަނާ ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް ކޮންމެވެސް
މިންވަރަކަށް ހުށަހެޅިފައިވޭ. އެގޮތުން 2020 ވަނަ އަހަރުގައި 2 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި 2021 ވަނަ
އަހަރުގައި އެއް މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި 2022 އަދި 2023 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފައި މިވަނީ
ކޮރަޕްޝަނާ ގުޅުންހުރި 3 މައްސަލައެއް. އޭގެ އިތުރުން 2024 ވަނަ އަހަރުގައި ފުދޭވަރަކަށް ގިނައިން ކޮރަޕްޝަނާ
ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. އެގޮތުން 10
މައްސަލައެއް ޖުމުލަ މިވަނީ ހުށަހެޅިފަ. އޭގެ އިތުރުން އާންމު ޞިއްޙަތަށް ނުވަތަ އާންމު ރައްކާތެރިކަމަށް
ނުރައްކަލެއް ކުރިމަތިވާފަދަ އެންމެ މައްސަލައެއް މިވަނީ 2020 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފަ. ދެން 2021 ވަނަ
އަހަރުގައި ތިމާވެއްޓަށް ނުރައްކަލެއް ކުރިމަތިވާނެފަދަ ކަމެއް ކުރުމާ ގުޅުންހުރި އެއް މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައި މިވަނީ.
ދެން އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓަށް ހުށަހެޅޭ އަނެއް ބާވަތުގެ ، އެންމެ ގިނައިން ހުށަހެޅޭ އެއް ބާވަތުގެ މައްސަލައަކީ
ދައުލަތުގެ މަގާމުގެ ނަހަމަބޭނުންކުރުމާ ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް އިނގޭތޯ. އެގޮތުން 2020 ވަނަ އަހަރު ގައި އޭގެ
އެއް މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި 2021 ވަނަ އަހަރުގައި 3 މައްސަލައެއް މިވަނީ ހުށަހެޅިފަ. އަދި 2022 ވަނަ
އަހަރުގައި ދައުލަތުގެ މަގާމުގެ ނަހަމަބޭނުންކުރުމާ ގުޅުންހުރި 10 މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓަށް ވަނީ
ހުށަހެޅިފަ. އޭގެ އިތުރުން 2023 ގައި 8 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި އޭގެ ދެގުނަ އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓަށް
2024 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފައިވާކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ. ދެން ދައުލަތުގެ ވަސީލަތެ އް
ބޭކާރުކުރުން ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމުގައި އިހުމާލުވުމާ ގުޅިގެން 2020 އަދި 2021 ވަނަ އަހަރުގައި ޖުމުލަ އެއް
މައްސަލަ އިނގޭތޯ މި ވަނީ ހުށަހެޅިފަ. އެހެންނަމަވެސް، 2022 ވަނަ އަހަރުގައި 2 މައްސަލައެއް
ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި ހަމަ 2023 ވަނަ އަހަރުގައި އެއް މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައި މިވަނީ. އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި
3 މައްސަލަ އެ ބާވަތު ގެ ހުށަހެޅިފައި އެބަވޭ. އޭގެ އިތުރުން ޖިނާޢީ ނުވަތަ އިދާރީ ކުށެއް ކަމަށް ގާނޫނެއް ގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރުން އޭގެ 3 މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައި މިވަނީ 2021 އަދި 2022 ވަނަ އަހަރުގައި.
2023 ވަނަ އަހަރުގައި އޭގެ 7 މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައި އެބަ ވޭ. ދެން ވިސްލްބްލޯކުރުމުން ބަދަލުހިފުމުގެ 3 މައްސަލަ
2021 ،2020 އަދި 2022 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ވޭ. އޭގެ އިތުރުން 2023 ވަނަ
4

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
އަހަރުގައި މި ބާވަތުގެ އެއް މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި މި ބާވަތުގެ 2 މައްސަލަ
ހުށަހެޅިފައި އިނގޭތޯ ވަނީ. ދެން ގާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ފެށިގެން (ފ)ގެ ނިޔަލަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ
ކަމެއް ފޮރުވުމުގެ ގަސްތުގައި ކުރާ ކަމެއް. އޭގެ 2 މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައި އަލަށް މިވަނީ 2024 ވަނަ އަހަރުގައި
އިނގޭތޯ. ދެން މިއީ 2023 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ނިޔަލަށް ދައުލަތުގެ އެހެން އިދާރާތަކަށް
ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު އިނގޭތޯ. ތި ބޭފުޅުންނަށް ފެނިގެން އެ ދަނީ މިހާރު 2020 ވަނަ
އަހަރުން ފެށިގެން 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ނިޔަލަށް އެހެނިހެން ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތައް.
އަހަރަކަށްވުރެ އަހަރެއް އެހެން ދައުލަތުގެ ވިސްލްބްލޯކުރާ ނިޒާމަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލަތައް އިތުރުވަމުންދާކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަށް ބެލުމުން އެބަ ފާހަގަވެގެންދޭ. އެ ގޮތުން 2024 ވަނަ އަހަރުގައި 57 މައްސަލައެއް މިވަނީ
ދައުލަތުގެ އެހެން އިދާރާތަކަށް ހުށަހެޅިފަ. އަދި ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް 36 މައްސަލައެއް
ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި ޖުމުލަ 2024 ވަނަ އަހަރުގައި ހުށަހެޅިފައި މިވަނީ 93 މައްސަލަ އިނގޭތޯ. އޭގެ އިތުރުން
ވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރަށް ބަލާކަމުގައި ވަނީނަމަ ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް 106 މައްސަލައެއް
ހުށަހެޅިފައިވާއިރުގައި ދައުލަތުގެ ވިސްލްބްލޯކުރާ ނިޒާމަށް 154 މައްސަލައެއް ހުށަހެޅިފައިވާއިރު ޖުމުލަ މިއަދާ
ހަމައަށް 260 މައްސަލަ މިވަނީ މި ގާނޫނަށް ރިއާޔަތްކޮށް ދައުލަތުގެ ވިސްލްބްލޯކުރާ ނިޒާމަށާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޔުނިޓަށް އެއްކޮށް ހުށަހަޅާފައި އިނގޭތޯ. ދެން މިއީ 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރު ޔުނިޓުން ލަފާދީފައިވާ
އިދާރާތަކުގެ ތަފުސީލު. 2023 އަދި 2024 އަށް ބަލާކަމުގައި ވަނީނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުން މި
ގާނޫނާ ގުޅުންހުރި ނުވަތަ ކޮމިޓީ ހެދުމާ ގުޅުންހުރި މަޢުލޫމާތު ނުވަތަ އިރުޝާދަށް އެދެފިކަމުގައި ވަނީނަމަ 73
އިދާރާއަކަށް މިވަނީ އެއާ ގުޅުންހުރި މަޢުލޫމާތުތައް ހިއްސާކޮށްދީފައި އިނގޭތޯ. ދެން މިއީ ވިސްލްބްލޯވަރ
ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުން 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރު ނަގައިދީފައިވާ ސެޝަންސްތައް އަދި ނަގައިދީފައިވާ
އިދާރާތަކުގެ ތަފުސީލު އަޅުގަނޑުމެން ވާނެ ރިޕޯޓުގައި ހިމަނައިލާފައި އިނގޭތޯ. 2023 ވަނަ އަހަރަށް ބަލާމުގައި
ވަނީނަމަ 37 ސެޝަނެއް މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ނަގައިދީފަ. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހޭލުންތެރިކުރެވިފައި މިވަނީ
1213 މުވައްޒަފުން. 2024 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ސެޝަން ނަގައިދީފައި މިވަނީ 8 ސެޝަނެއް.
އެހެންނަމަވެސް، 6 އިދާރާ އަކަ ށް އިނގޭތޯ. ދެ ސެޝަން ނަގައިދީފައިވާނެ ހަމަ އެއް އިދާރާއަކަށް ދެ ދުވަހެއްގެ
މަތިން ބަހާލައިގެން. ދެން 2024 ވަނަ އަހަރު ހޭލުންތެރިކުރެވިފައި މިވަނީ 348 މުވައް ޒަ ފުން. 2021 އަދި 2022
އަށް ބަލާއިރުގައި 2021 ވަނަ އަހަރު 192 މުވައްޒަފުން ހޭލުންތެރިކުރެވިފައިވާއިރު ގައި 2022 ވަނަ އަހަރުގައި
1414 މުވައްޒަފުން މި ވަނީ މި ގާނޫނަށް ހޭލުންތެރިކުރެވިފަ. ދެން މި ޔުނިޓުން ކޮމިޓީ ތައް ހެދުމުގައި ކޮށްފައިވާ
5

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
މަސައްކަތްތަކުގެ ތަފުސީލަށް ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ 2021 ވަނަ
އަހަރުން ފެށިގެން ކޮމިޓީތައް ހެދުމަށް ޓަކައި ދައުލަތުގެ ހުރިހާ އިދާރާތަކަށް ވާނެ އަޅުގަނޑުމެން މެއިލް ވެސް
ކޮށްފަ. އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ސަރކިއުލަރ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ޖެނެރޭޓްކޮށްފައިވާނެ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދާ ހަމަ އަށް 603 އިދާރާއަކުން ކޮމިޓީ ލިސްޓު ހިއްސާކޮށްފައިވަނީ އިނގޭތޯ. 895 އިދާރާ
އެބައިން ޖުމުލަ. އެހެންނަމަވެސް، 603 އިދާރާއިން މިވަނީ ހިއްސާކޮށްފަ. އެގޮތުން 2021 ވަނަ އަހަރުގައި 45
އިދާރާއަކުން ހިއްސާކޮށްފައި ވާ އިރުގައި 2022 ވަނަ އަހަރުގައި 270 އިދާރާއަކުން މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓަށް
ހިއްސާކޮށްފަ. 2023 ވަނަ އަހަރުގައި 233 އިދާރާއަކުން އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި 55 އިދާރާއަކުން.
އެހެންވީމާ، ޖުމުލަ 603 އިދާރާއަކުން މިހާރު މިވަނީ ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ކޮމިޓީ ގާއިމުކޮށް އަޅުގަނޑުމެން
ޔުނިޓަށް އަންގާފައި އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓްރާންސްޕޭރަންސީ މޯލްޑިވްސްގެ ފަރާތުން 2023 ވަނަ
އަހަރުގައި ފުދޭވަރަކަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދީފައި އެބަވޭ. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލީފްލެޓް ހެދުމާއި އަދި ހަމަ
އެ ފަދައިން ބުކްލެޓް ޕްރިންޓްކުރުމުގައި ހަމަ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދީފައިވާކަން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުންވޭ. ދެން ޔުނިޓުން 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރު ބައިވެރިވެފައިވާ އެހެނިހެން ހަރަކާތްތަކާއި،
ބައްދަލުވުންތަކާއި އަދި މީޑިއާ އެޕިއަރެންސްތަކަށް ބަލާކަމުގައި ވަނީނަމަ 2023 ވަނަ އަހަރު ގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާނެ
ސަންގު ޓީވީއަށް މި ގާނޫނާ ގުޅުން ހުރި މަޢުލޫމާތުދިނުމުގެ ޕުރޮގުރާމެއްގައި ބައިވެރިވެފައި އިނގޭތޯ. އޭގެ އިތުރުން
2023 ވަނަ އަހަރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާނެ އެކިއެކި އިދާރާތަކާ ބައްދަލުކޮށްފައި މި ގާނޫނަށް ހޭލުންތެރިކުރުމާ ގުޅޭ
ގޮތުން އެ ފަރާތްތަކަށް އެހީތެރިވެދެވެން ހުރި ގޮތްތަކަކީ ކޮބައިކަމާއި، އަދި ހަމަ އެ ފަދައިން އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް ޚާއްސަ ޕޯޓަލެއް ތަޢާރަފުކުރުމަށް ޓަކައި އެހެން ފަރާތެއްގެ އެހީތެރިކަން
ލިބޭނެ އިންތިޒާމު ހަމަޖެހިގެންދޭތޯ އެކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ވެސް މަޝްވަރާ ބައްދަލުވުންތަކެއް ވަނީ ކުރެވިގެންގޮއްސަ
އިނގޭތޯ. ދެން ޔުނިޓުގެ ފަރާތުން ވަނީ 2024 ވަނަ އަހަރު ޖުލައި 9 ވަނަ ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަޑުން
ކުރިއަށްގެންދިޔަ "ތަރަހަ" ޕުރޮގުރާމުގައި ބައިވެރިވެ، ގާނޫނަށް ހޭލުންތެރިކުރުމާ ގުޅުން ހުރި ކަންތައްތަކެއް ކޮށްފައި
އިނގޭތޯ. ދެން 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި ވޯލްޑް ވިސްލްބްލޯވަރސް ޑޭ ފާހަގަކުރުމުގެ ގޮތުން
އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓުގެ ފަރާތުން އިސްނަގައިގެން ދައުލަތުގެ ހުރިހާ އިދާރާތަކަށް ވާނެ މެއިލްކޮށްފައި ސޯޝަލް
މީޑިއާ ކެމްޕެއިނެއް ކުރިއަށްގެންދިއުމަށް ޓަކައި. އެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ 2023 އަދި
2024 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ވެސް ހަމަ ވަރަށް ގިނަ އިދާރާތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަމުގައި ހަމަ
އެއްބާރުލުންދީފައިވޭ. އަދި ސޯޝަލް މީޑިއާގެ މި ކެމްޕެއިނު ވަރަށް ހަލުވިކޮށް އެ ދުވަހު ހަމަ
6

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ކުރިއަށްގެންގޮސްފައިވާކަން އިނގޭތޯ. ދެން ގޮންޖެހުންތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ
ޖެނެރަލް ވާހަކަދައްކަވާނެ އިނގޭތޯ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓަށް ހުރި އެންމެ ބޮޑު
ގޮންޖެހުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުގެ ދަތިކަން. ދެން އަޅުގަނޑު މިހެން ދަންނަވައިލާއިރު ވެސް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ މި ބަޖެޓުގެ ދަތިކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން މި އިންނަނީ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަށުގައި ދެއްތޯ.
އެޗް.އާރު.ސީ.އެމަށް ވެސް ކުރިމަތިވާ ދަތިކަމެއް އެއީ ބަޖެޓުގެ ދަތިކަމަކީ. ދެން އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ވެސް އޭގެ ދަތިކަން އަދި އިތުރަށް ބޮޑުވެގެންދާނެ ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުގެ ދަތިކަމާ ހުރެ
އަޅުގަނޑުމެން ދެންމެ ނަޒީހާ ފާހަގަކުރެއްވި ޕޯޓަލެއް އެސްޓެ ބްލިޝްކުރުމުގެ ވާހަކަދެކެވުނު ކަމަށް. އަޅުގަނޑުމެންގެ
ވަރަށް މުހިންމު އެކައްޗެއް އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް އާންމު ރައްޔިތުންނަށް ފަސޭހަކަމާ
އެކު ހުށަހެޅޭނެ ގޮތް ފަހިވެގެންދިއުން އިނގޭތޯ. ޕޯޓަލެއް އޮވެއްޖެއްޔާ އާންމު ރައްޔިތުންނަށް އެ މައްސަލަތައް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅުމަށް އިތުބާރާ އެކީ މައްސަލައެއް ނެތި ހުށަހެޅުމަށް ފަސޭހަވެގެންދާނެތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެފަދަ ޕޯޓަލެއް އޮތުމަކީ މުހިންމު ކަމެއް. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ އެ ބައްދަލުވުންތަކާ އެކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ޕޯޓަލެއް ހަދައިދޭން އެއްބަސްވާ އެކި ފަރާތްތަކުން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުގެ ދަތިކަމާ ހުރެ އެއަކަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަންޑިންގއެއް ޕްރޮވައިޑެ އް ކޮށެއް ނުދެވުނު އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިހާ ތަނަށް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ޕޯޓަލެއް އެސްޓެބްލިޝްކުރެވޭ ގޮތެއް ނުވި. އަނެއް ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މުވައްޒަފުންގެ
ދަތިކަން. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ދެ މީހުން މިއީ ވިސްލްބްލޯ ވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓު އިނގޭތޯ. އިތުރު މުވައްޒަފެއް
ހުރި. އިއްޔެއާ ހިސާބަށް ހުރީ. ދެން ވަޒީފާއިން ވަކިވާން ދެން ޖެހިވަޑައިގެންނެވީ އަމިއްލަ ބޭނުމަކަށް ޓަކައި
އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިމަތިވާ ވަރަށް ބޮޑު ގޮންޖެހުމެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހުށަހެޅޭ ހުރިހާ މައްސަލަތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ އަޅުގަނޑުމެން ދެ މީހުން އެކަނި. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެންމެ މުހިންމު އެއް ރޯލެއް އެވެއަރނަސް ކްރިއޭޓުކުރުމަކީ އިނގޭތޯ. ވިސްލްބްލޯކުރުމަކީ ކޯއްޗެއްކަން ވީހާ ވެސް
ގިނަ މީހުންނަށް އެނގުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް ދެއްތޯ. އެއީ ވަރަށް މާތް މަގުސަދެއްގައި ދެއްތޯ މިފަދަ ޔުނިޓެއް
އެސްޓެބްލިޝްކޮށްފައި މި އިންނަނީ. ކޮރަޕްޝަނަށް ނޫނެކޭ ބުނުން ދެއްތޯ. ދައުލަތެއްގެ ޓްރާސްންޕޭރެންސީ މީހުން
މިނެކިރާއިރު ވެސް މިފަދަ ޔުނިޓަކަށް އެސްޓެބްލިޝްވެފައި، އެ ޔުނިޓަކަށް ދޭންވާ އެހީތެރިކަމާއި ވަސީލަތްތައް
7

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ މުޅި ދައުލަތަށް ވެސް އޮންނަ އިތުބާރު ރައްޔިތުންގެ ކިބައިގައި އިތުރުވެގެންދާނެ ކަމެއް ދެއްތޯ.
އެހެންވީމާ، އަޅު ގަނޑުމެންގެ މި ބަޖެޓުގެ ދަތިކަމާ ހުރެ އެވެއަރނަސް ކްރިއޭޓުކުރުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ރަށްރަށަށް
ދިއުމަށް ވެސް ދަތިވެފައިވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި މަސައްކަތްކުރާ ގޮތަކީ ، މިސާލަކަށް ޓްރާންސްޕޭރެންސީ
މޯލްޑިވްސްއިން އަޅުގަނޑުމެން އެ ބޭފުޅުން ކުރައްވާ ދަތުރެއްގެ ތެރެއިން އެހީތެރިކަމެއް ފޯރުކޮށްދެއްވަފާނެ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަށް އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ބަޖެޓުގެ ތެރެއިން އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ އެހެން
ޔުނިޓުތަކުން ކުރާ ދަތުރުތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެހީތެރިކަމެއް ، އެ ދަތުރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދެވިދާނެ ކަމަށް ބުނީމާ އަޅުގަނޑުމެން އޭތި ކޯޑިނޭޓުކޮށްގެން އެބަ މަސައްކަތްކުރަމު. އެކަމަކު އަސްލަކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ މިއަށް ވުރެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ އެވެއަރނަސް ވެސް ކްރިއޭޓުކުރަން. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ބަޖެޓެއް ނެތި އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެ
މަސައްކަތްކުރެވެމުންނެއް ނުދޭ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ދެން ބަޖެޓުތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކުލަވައިލާފައި
އިންވަރު ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކިޔައިދޭނަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް 2023 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓަކީ،
ޖުމުލަ ބަޖެޓަކީ އަހަރަށް 31500 އެންޑް ކޮންމެވެސް ވަރެއް އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށައެޅިފައި އިނީ. އެއީ
ހަމަ ޖުމުލަ މުޅި އަހަރަށް އިން އަދަދު އިނގޭތޯ. ދެން 2024 ވަނަ އަހަރު 30595 ރުފިޔާ އިނގޭތޯ. އެއީ ހަމަ
ޖުމުލަ އަދަދު އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭ
އިނގޭތޯ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަތިކަން ހުންނާނެކަން. ބަޖެޓުގެ ދަތިކަން އެބަހުރިކަން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ވަރަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ. 2000؛ އަޅުގަނޑު ހަވާލުވިއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓަށް އެކަށައެޅިފައި އިނީ ސުމެއް އިނގޭތޯ
ބަޖެޓުގައި. ދެން އެކަމަކު ވެސް އަޅުގަނޑު އެދުނީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް 42000 ރުފިޔާ ބަޖެޓުގައި
ހިމަނުއްވައިލަދެއްވި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އެކަން ފާހަގަކުރަން. ދެން އިތުރަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުންވޭ ދުނިޔޭގައި ވޯލްޑް ވިސްލްބްލޯވަރސް ޑޭއަކީ މުޅި ދުނިޔޭގައި ފާހަގަކުރާ ދުވަހެއް އިނގޭތޯ. ރާއްޖޭގައި
ވިސްލްބްލޯވަރ ޔުނިޓެއް އިންނަ ކަމަކީ މުޅި ދުނިޔެއިން ފާހަގަކުރާ ކަމެއް. ރާއްޖޭގައި ގާނޫނެއްގެ ދަށުން
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓެއް އިންނަކަން އެއީ މި ރީޖަންގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕްރެއިސް ވެސް ކުރާ
ކަމެއް އިނގޭތޯ ބޭރު ތަންތަނުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ދުވަސް
ފާހަގަކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓުގައި އެކި ކަންކަން ރާވައިފައި، މިވެނި ކަމެއް ކުރަން ބޭނުންވާ ކަމަށް
ޖެހިކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެ ކަންތައްތަކެއް ކުރެވޭ ގޮތެއް ނުވޭ. ބިކޯސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ލިބެނީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ ބަޖެޓެއް. އެ ބަޖެޓުގެ ތެރެއިން އެވެއަރނަސް ކުރިއަށްގެންގޮއްސަ މިވެނި، އަޅުގަނޑުމެން
8

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ރާވާ ރޭވުންތަކެއް ކުރިއަށްގެންދެވޭ ގޮތެއް މިހާތަނަށް އަދި ވެފައެއް ނުވޭ އިނގޭތޯ. ދެން މިއީ މިހާތަނަށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ގޮންޖެހުންތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ކަންކަމަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އިއްޒަތްތެރި އެއްވެސް މެންބަރެއްގެ ސުވާލެއް އޮވެއްޖެއްޔާ ދެންނެވުމަށް ފުރުޞަތު
ހުޅުވައިލަން. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ނިންމަވައިލެއްވި ހިސާބުން ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ވެސް ނެތް ކަންނޭނގެ ޙަޤީޤަތުގައި ސުވާލުކުރެވޭކަށް.
ބަޖެޓު، ދެން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ފެށުނީއްސުރެ އަންނަ ހުރިހާ ދިމާލެއްގައި ވެސް. އެހެންނަމަވެސް،
ވަކިން އުފައްދާފައި އޮންނަ ޔުނިޓެއް މި ޔުނިޓަކީ ގާނޫނަކުން އަދި އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަށުގައި އޮތަސް.
އެހެންވީމާ، އެކަށީގެންވާ ބަޖެޓެއް މި ކަމުގައި އޮންނަންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. ދެން އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާއިރު އަޅުގަނޑަކީ ވެސް މި ކޮމިޓީގައި އެންމެ ގިނަ ދުވަސްވީ މީހާ މިއީ ކޮމިޓީ އުފެދުނީއްސުރެ. އެކަމަކު
ތިކަން އޮތް ގޮތް ތި ވިދާޅުވީ. އެހެންނަމަވެސް، ކުރިން ދެއްކި ޗާޓުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ ނަންބަރސްތަކެއް.
އޭގެ މާނައަކީ އެ ޔުނިޓު، އެ ގާނޫނު އުފެއްދުނު ފަހުން އެބަ ނަތީޖާތަކެއް ނިކުމެއޭ. ކޮންމެވެސް ކަމެއް
ރަނގަޅުވެއޭ. އެހެންނަމަވެސް، އެއީކީ އެންމެ އެކަށީގެންވާ ނަންބަރސްއެއް ނޫން. ދެން އަޅުގަނޑަށް ބަޖެޓާ ހަމައަށް
އައުމުގެ ކުރިން އެ ސުވާލުކުރަން ވިސްނާފައި އޮތީ. އެހެންވީމާ، ބަޖެޓުގެ ސަބަބުން އެންމެ މުހިންމު ސުވާލަކީ މި
އެވެއަރނަސް، މިހާރު މީހުން ހޭލުންތެރިވި ވަރަކަށް މައްސަލަ އަންނާނީ ގިނައިން. މައްސަލަ ހުރޭ. އެކަމަކު
މައްސަލަ ނުފެންނަނީ މީހާ އެވަރު ހޭލުންތެރިކަމެއް ނުލިބޭތީ. އެ އަންނަ ބިރަކާއި މި ކަހަލަ ބައިވަރު ސަބަބުތައް
ހުރީމަ. ދެން އެކަމަކު ވެސް ނަންބަރސް ވަރަށް މަދު ރާއްޖެ ކަހަލަ ދެން މިހެން ބުނަން ވެސް ބޭނުމެއް ނުވޭ.
އެކަމަކު ކޮރަޕްޓް ޤައުމުތަކުގައި ހުންނަންވާ ވަރަށްވުރެ އެ ދާއިރާގެ މައްސަލަތައް މަދު. އެއީ ހޭލުންތެރިކަން ކަމެއް،
ވެދާނެ އެއް ސަބަބަކީ ހޭލުންތެރިކަން. އަނެއް ސަބަބަކީ ކޮރަޕްޓްވެފައި އޮތް މިންވަރު. ކޮރަޕްޝަނަކީ ވެސް މި
ވިސްލްބްލޯކުރަން އެޅޭ ހުރަހެއް. އެހެންވީމާ، އެ ވެދާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލެއްގެ ގޮތުގައި ސުވާލަކަށް
ވެއްޖިއްޔާ ވާންޖެހޭނީ ހޭލުންތެރިކުރުވަން މިހާރު މި އޮތީ ސޯޝަލް މީޑިއާގައި. މީސްމީޑިއާގައި އެންމެން ވެސް މި
އުޅެނީ. މާބޮޑު ޚަރަދުތަކެއް އެއަކަށް ނުއެއްދޭ. އެހެންނަމަވެސް ތި ވިދާޅުވި އަދަދަކީ ވަރަށް ކުޑަ އަދަދެއް.
9

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑު ނުއެއް ދެކެން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މިހެން ފޭސްބުކް، ޓުވިޓަރ،
ޓިކްޓޮކް އެއްޗެހި ބަލައިލަން. އިންސްޓަގްރާމް އެއްޗެހި ވެސް ބަލައިލަން. އެއްވެސް ހިސާބަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ބައެއް މަސައްކަތް އެހެން ދޭތެރެދޭތެރެއިން ފެނޭ. ދެން ހަމަ އެހެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު
ހިލޭ އެހީ ހޯދައިގެން މަސައްކަތްކުރާ ޖަމުޢިއްޔާތަކުގެ ވެސް ވަރަށް ބޮޑު ބައެއް ކަޓް ޑައުންވެފައި ހުރީ. އޭގެ
ތެރޭގައި އެއްބައެއްގެ ވާހަކަ ކުރިން ވެސް ތި ވިދާޅުވީ. އެ ބޭފުޅުންގެ ވެސް ބަޖެޓުގެ މައްސަލަ މިހާރު އެބަ އޮތް.
އެއީ ޓްރާންސްޕޭރެންސީ. އެމެރިކާގެ އެ ގެނައި ސިޔާސަތުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑު އެ މީހުންގެ ވެސް ޑައުންފޯލެއް
އެބަ އުޅޭ. މި ހޭލުންތެރިކަން އޮންލައިންކޮށް ކުރެވޭނެ، އޮންލައިންކޮށް ކަންނޭނގެ މިހާރު ކުރާނީ. މިހާރު މީހުންނެއް
ނުކިޔާ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ނޫސްތަކެއް ވެސް. ޓީވީ ވެސް ގިނަ މީހުން ނުބަލާ. ފޯނުން ބަލަނީ. އެހެންވީމާ، އެ
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ކުޑަ ޚަރަދެއް ކުރެވިދާނެ ކަމެއްހެން. އެ ހެންވީމާ، އެވެއަރނަސް ތަންކޮޅެއް މަދުކަމަށް ފެންނަނީ.
އެއީ އެއް ސުވާލު ކަމަށް ބަލާފައި އަނެއް ސުވާލަކީ ކިހާވަރެއްގެ ބަޖެޓެއް ގާތްގަނޑަކަށް ބޭނުންވާނެތޯ؟
ގާތްގަނޑަކަށް. އަޅުގަނޑުމެން މި ބުނަނީ މުޅި ރާއްޖެއަށް ވިސްލްބްލޯކުރުމަކީ ޚާއްސަ ކޮށް މިހާރުގެ ގޮތުން ކިޔަންޏާ
މި ޖެންޒީ ކުދިން. އެ ކުދިން ކަންނޭނގެ ބޮޑަށް މިއަށް ވައްދަން މި ޖެހެނީ. ސަބަބަކަށްވަނީ އެ ގާނޫނީ ގޮތުން
ލިބިދީފައި ހުރި ބާރުތައް އެ ކުދިންގެ ބޮލަށް ވަދެގެން އަންނަން އޮތް ޖެނެރޭޝަނަށް ދެން މީގެން ނަތީޖާ ނެރެވޭނީ.
އެހެންވީމާ، ކިހާވަރެއްގެ ބަޖެޓަކުންތޯ ވާނީ؟ އެއީ 2 ސުވާލު ކަމަށް ވިސްނާފައި، މައްސަލަ ނިމުނު ކަމަށް ތި
ވިދާޅުވަނީ ކިހާ ހިސާބަކުންތޯ މައްސަލައެއް ނިމެނީ، މިސާލަކަށް ބަލާ މައްސަލައެއް. އޭގެ ތެރެއިން 2 މައްސަލައިގެ
ތެރެއިން އެއް މައްސަލައަކީ މި ތަނަށް ވެސް އައި މައްސަލައެއް ވިސްލްބްލޯގެ. ދެން މިހާރު ކުރެވޭ މަޖިލީހަށް
ވެސް، އޮފީސްތަކަށް ވެސް ވިސްލްބްލޯކުރެވޭ ހުރިހާ ދިމަދިމާއިން. އެ ހުރިހާ ތަނެއްގެ ބަލަ އިލާއިރު ވެސް ތަންކޮޅެއް
ނަންބަރސް ދަށް. ފަހަރެއްގައި ޔުނިޓުގައި ބަޖެޓު ކުޑަވެދާނެ. އެކަމަކު އެހެން ދިމަދިމާގެ ބަޖެޓު އެހާ ކުޑައެއް ނޫން
ރާއްޖޭގައި އިނގޭ. ވަރަށް ބޮޑެތި ބަޖެޓުތައް އެބަ ހުރި މިހާރު ގްރާންޓުގެ ގޮތުގައި ވެސް. އެ ވެސް މިހާރު
ވިސްލްބްލޯ ޔުނިޓެއް އިންނަންޖެހޭނެތާ ކޮންމެ ސިޓީއެއްގައި ވެސް. އެ ގްރާންޓުގެ ތެރެއިން އެ ކަންކަން
ހަމަނުޖެއްސެން، އެ ބަޖެޓުގެ އިޝޫއެއް ނާންނާނެ އެ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި. އެއީ ވަކިން
ބައްދަލުކުރީމަ ބަޖެޓު އަތުވެދާނެ. ޔުނިޓުގައި ބަޖެޓު ނެތީމަ މި ކަންނުވެ ޔުނިޓަށް މި އޮންނަނީ. އޭގެ އަޅުގަނޑު
ދެން 3 ވަނަ ސުވާލެއް ކަމަށް މިވަނީ، އެހެން ފަރާތްތަކަށް އެކަށީގެންވާ ބަޖެޓު ލިބޭއިރުގައި ވިސްލްބްލޯކުރުން
އެކަން ގާނޫނު ހޭލުންތެރިކުރުވުމަށް އެހާބޮޑަށް މަސައްކަތްނުކުރެވެނީ ކީއްވެ ކަމަށްތޯ ގަބޫލުކުރަނީ. ވާހަކަ ދިގުވީމަ
ސުވާލު ސާފުނުވެ އްޖެއްޔާ އަހާލިއްޔާ ރަނގަޅު.
10

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން 2025 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން އިނގޭތޯ ސޯޝަލް މީޑިއާ
ޕްލެޓްފޯމްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓުގެ ވަކި ހަމަ ސޯޝަލް މީޑިއާ އިންސްޓަގްރާމް ހެންޑަލް، ފޭސްބުކް
ހެންޑަލް އެސްޓެބްލިޝްކޮށްގެން ހަމަ ވަރަށް ބާރަށް ކުރިއަށް އެބަދޭ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ކުރިއަށް
ގެންދެވުނު ވަރަކަށް އޮންލައިން ސެޝަންސްތައް މިހާރު ވެސް ހަމަ ނަގައިދެމުން މި ދަނީ އިނގޭތޯ. އެއީ ހަމަ
ގާނޫނަށް ހޭލުންތެރިކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މިހެން ބަޖެޓު ނެތޭ ކިޔާފައި ތިބެނީކީއެއް ނޫން އިނގޭތޯ.
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އޮންލައިން ސެޝަންސްތައް ވެސް ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ހިންގަމު އިނގޭތޯ.
މިހާރު ވެސް ރިކުއެސްޓުކޮށްފައިވާނެ ޖެންޒީ ފާހަގަކުރެއްވީމަ އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ފެކަލްޓީތަކަށް،
ޔުނިވަރސިޓީތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ހަމަ ރިކުއެސްޓު ފޮނުވާފައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްސަލައެއް ނެތޭ
އޮންލައިންކޮށް ވިޔަސް ކުދިންނަށް، މިހާރު މަސައްކަތުގެ މާހައުލަށް ނިކުންނަ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެވެއަރނަސް ކުރިއޭޓްކުރެވޭނެ އެ އިންތިޒާމު ހަމަޖައްސާލަދިނުމަށް. އަދި އެކޮޅުން މިހާރު އެ ފަރާތްތަކުން ވަނީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕޮޒިޓިވްކޮށް ޖަވާބުދެއްވާފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ބޭފުޅުންނާ ގުޅިގެން އިތުރު ޕުރޮގުރާމް ސްތަކެއް ހިންގޭނެ ކަމަށް. އެއީ ބަޖެޓާ ނުލައި ކުރިއަށް
ގެންދެވިދާނެ ކަމެއް އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއް ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތްތައް، މައްސަލަތައް ނިމެނީ ކިހާ
ހިސާބަކުންތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން އެކައްޗަކީ ބަދަލުހިފުމުގެ މައްސަލަ އިނގޭތޯ.
ވިސްލްބްލޯކުރީމަ މަސައްކަތުގެ މާޙައުލުގެ ތެރެއިން އެ މީހަކަށް ބަދަލުހިފުމުގެ މައްސަލަތަކެއް ކުރިމަތި މިވަނީ. ދެން
އެ ފަރާތުން މައްސަލަ ހުށަހެޅީމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަމަކީ އެ މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ
އެތެރޭގެ އިންތިޒާމުގެ ތެރެއިން ތަޙުޤީޤުކޮށް އެ މައްސަލައިގެ ބަދަލުހިފުމުގެ މައްސަލައެއް އެބަ ހިމެނޭކަން ނުވަތަ
ނޫންކަން ކަނޑައެޅުން. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިސޯސަސްއެއް ނެތް އިނގޭތޯ އެ ފަރާތުން ކީކޭ ބުނާނީ ބަޖެޓާ އެކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުގެ ތެރެއިން ގާނޫނީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދީގެން އެމްޕްލޯއިމަންޓު ޓްރައިބިއުނަލާ ހިސާބަށް
ދެވޭ މިންވަރަކަށެއް. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިޕޯޓެއް އެބަ ދެމޭ މި މައްސަލައިގެ ބަދަލުހިފުމުގެ ޢަމަލެއް
ހިނގާފައިވާކަން. އެހެންވީމާ، އެ ރިޕޯޓާ އެކު މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ކޯޓަށް، ޓްރައިބިއުނަލަށް
ވަޑައިގަންނަވަންވީއޭ. އަދި އެބަ ހުރި އިނގޭތޯ މައްސަލައެއް ނިމިފައި ބަދަލުހިފުމުގެ މައްސަލައެއް ކަމަށް
ޓްރައިބިއުނަލުން ނިންމާފައި އަދި އެ ފަރާތަށް ބަދަލު ވެސް ނަގައިދީފަ. އެހެންވީމާ، އެ ހިސާބުން ބަދަލުހިފުމުގެ
11

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
މައްސަލަތައް މި ނިމެނީ. ދެން އޮތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ޖިނާޢީ ކޮމްޕޯނަންޓް
ހިމެނޭ މައްސަލަތައް އިނގޭތޯ. ޖިނާޢީ ކޮމްޕޯނަންޓް ހިމެނޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި މި ހިމެނެނީ އޭ.ސީ.ސީއަށް
ނޫނީ މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ މައްސަލަ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް ނޯވޭ ޖިނާޢީ
ތަޙުޤީޤެއް ކުރުމުގެ ބާރެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ ޖިނާޢީ މައްސަލަތައް އަޅުގަނޑުމެން މި
ހުށަހަޅަނީ އޭ.ސީ.ސީއަށް. އެ މައްސަލަތައް ނިމޭ ކަމަށް ވާނީ އެ މައްސަލަތައް ތަޙުޤީޤުކޮށް އެ ފަރާތްތަކުން
ނިންމެވީމަ އިނގޭތޯ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އަޕްޑޭޓު މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތަށް ގަވާއިދުން ދެމުންދާނަން އެ
ފަރާތުން އެދޭ ހާލަތުގައި އިނގޭތޯ. ދެން ކޮން ސުވާލެއްތޯ؟ ބަޖެޓު އާދެ! ކިހާވަރެއް ބޭނުންވޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން
މިއަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ތައްޔާރުކުރި ބަޖެޓު، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕުރޮގުރާމްސްތައް ރާވަ އިލާފައި މި އަންނަ އަހަރަށް
އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓެއް އެކުލަވައިލިން އިނގޭތޯ. އެއީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން، އެ ވެސް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
ހަމަ ވަރަށް ފިއްތައިލާފަ. ބިކޯސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަބޫލުކުރެވެއޭ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމް ބަޖެޓް ނެތްކަން. އޭތި ހަމަ
އަޅުގަނޑު ޖެނުއިންލީ ގަބޫލުކުރަން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕުރޮގުރާމްސްތައް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ރާވައިގެން
ޚާއްސަކޮށް ވިސްލްބްލޯވަރ ދުވަހަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވެއަރނަސް ކްރިއޭޓްކުރުމަށް މުޅި ދުނިޔެއަށް ވެސް
ހުޅުވައިލާފައި އޮންނަ ދުވަހެއް ކަމަށްވާތީ އެ ދުވަހުގެ ޕުރޮގުރާމްސްތައް ވެސް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް
ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ އިންތިޒާމެއް ހަމަޖައްސައިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖުމުލަ 2 ލައްކަ ރުފިޔާ އަޅުގަނޑުމެން
ޖަހައިގެން އޭގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެން ކަނޑައެޅިފައި މި އޮތީ 45000 .42000 އިނގޭތޯ.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު މި އަހަރުގެ ބަޖެޓު ތި ވިދާޅުވީ 45000. އެއީ މި ހިނގަމުންދާ އަހަރު. މިހާރު މި ބަޖެޓު މޫސުމް މި
އަންނަނީ. ބަޖެޓު މިހާރު އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއަށް ފޮނުވާނެ މަޖިލީހަށް މިހާރު. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ކިހާވަރެއްތޯ ތި
ބޭފުޅުން އެއަށް ބަޖެޓަށް ރިކުއެސްޓްކޮށްފައި ހުރީ؟ ދެން އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީއަށް މާބޮޑު ބާރެއް ބަޖެޓުތަކުގައި
ނޯވޭ. އެހެންނަމަވެސް، ރިކުއެސްޓުކުރެވޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް. މިސާލަކަށް އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއަށް އަޅުގަނޑުމެން
ހުންނާނެ ހަމަގައިމު ވެސް މީގެ ކުރީގައި ބަޖެޓުން ރިކުއެސްޓުކުރާވަރަށް އިތުރު ވެސް ކޮށްދީ، މަދު ވެސް ކޮށްދީފަ.
އެހެންނަމަވެސް، އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއަށް އަދި ބަޖެޓު ދިނަކަސް ވިސްލްބްލޯ ވަރއަކީ އޭގެ އެއް ޔުނިޓު. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދި ދޭ އެއްޗެއް އިތުރުކުރިޔަސް ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަސައްކަތްކުރެވޭނެ ދެ ގޮތެއް އޮވޭ.
އެއް ގޮތަކީ އިތުރުކުރުން ޝަރުތަކާއެކު. މި ޔުނިޓަށް މިވަރު ދޭންޖެހޭނެއޭ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
12

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ކުރެވިދާނެ ކަމެއްހެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޗެއަރއަށް އެކަން ކޮށްދެވޭނެހެން. ރިކުއެސްޓުކުރެވޭނެ. އެ ޔުނިޓަށް
ދޭންޖެހޭނޭ މި ބުނަނީ ގަބޫލުކުރެވޭ މިންވަރެއް. ތި ބޭފުޅުން ތި 2 ލައްކަ ރުފިޔާ ރިކުއެސްޓުކުރީމަ ފަހަރެއްގައި 2
ލައްކަ ރުފިޔާ ނުލިބިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ކަމެއް ؛ މިހާރު 35000 ރުފިޔާއަކީ ގޭގޭގެ ކަރަންޓު ބިލު މިހާރު އާންމު
ހާލަތެއްގައި. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ތައްޔާރުވެފައިތޯ އިނީ ބަޖެޓަށް މި އަންނަ އަހަރަށް، 2026 އަށް. އެކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވިދާނެތީ އެ ވާހަކަ. ދެން އަޅުގަނޑު ފަހު ސުވާލަކީ ނިންމައިލުމުގެ ކުރިން ކޮބައިތޯ ގާނޫނީ
ހުރަސްތަކަކީ؟ މިއީ ވަރަށް ފަހުގެ ގާނޫނެއް. މި ގާނޫނު ހެދިފަހުން އަދި މި އުޅެނީ 5 އަހަރު ނުވެގެން. 5 އަހަރު،
އާނ! މިހާރު މިވީ. އެހެންވީމާ، 2019 ގަ އި މި ވިސްލްބްލޯވަރ ގާނޫނެއް ރާއްޖޭގައި ހެދީ. އެހެންވީމާ، މިއަދާ
ހަމައަށް އައިއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއާ ވެސް ބައްދަލުވާއިރުގައި ވެސް މި ވިސްލްބްލޯވަރ ޔުނިޓަށް
ހުރި ގާނޫނީ ހުރަސްގެ ބަދަލުގައި މުޅިން ފެންނަނީ މި ކޮމިޝަނަށް ހުންނަ ގާނޫނީ ހުރަސްތަކާ އެއްޗެހީގެ ވާހަކަ
އަންނަނީ. އެ ވެދާނެ އެއް ކަމަކަށް ވެސް. ދެން ޔުނިޓަށް ފެންނަ ގާނޫނީ ހުރަސްތަކަކީ ކޮބައިތޯއޭ؟ އެއީ އަޅުގަނޑު
ސުވާލެއް ކަމަށް މި ބެލީ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އިނގޭތޯ މިހާރު ގާނޫނީ ހުރަސްތަކުގެ ތެރޭގައި އެއްކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޔުނިޓަކަށް
ގާނޫނުގައި ނެތް އިނގޭތޯ ދަޢުވާކުރުމާއި ދަޢުވާ ލިބިގަތުމުގެ ބާރެއް އިނގޭތޯ. މިހާރު ވެސް އެންމެ ބޮޑަށް ހިނގާ
އެއް މައްސަލައަކީ ކޯޓުގައި އެބަ ކުރިއަށްދޭ އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ނިންމި ނިންމުމަކަށް ޗެލެންޖުކޮށްގެން. މިހާރު
އެ ޗެލެންޖު، އެ މައްސަލަ، އެގްޒެކްޓް މައްސަލަ ކުރިއަށްދިއުމުގެ ކުރިން މިހާރު އެބަ ހިނގާ ކާކުތޯ ޖަވާބުދާރީވާނީ
އިނގޭތޯ. މިހާރު ވިސިލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަކީ އިންޑިޕެންޑެންޓްލީ؛ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއިން ނުބެހޭނެ
އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެއްވެސް ވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްސަލަތަކަށް އިންފުލުއެންސް ފޯރުވަން އަދި
މިހާތަނަށް މަސައްކަތެއްނުކުރޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެ ފަރާތްތަކަކަށް އަޅުގަނޑު ނޭނގޭނެ ދެއްތޯ މައްސަލަތައް
ކުރިއަށްދިޔައީ ކިހިނެއްތޯ. އެކަމަކު ދަޢު ވާ މި ލިބެނީ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއަށް. ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން
ޔުނިޓަކަށް ނޫން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންޑިޕެންޑެންސްއާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސިއްރު ހިފެހެއްޓުމާއި މީތި
ކޮމްޕްރޮމައިޒްވެއޭ އަޅުގަނޑުމެން ދަޢުވާކުރުމާއި ދަޢުވާ ލިބިގަތުމުގެ ބާރު ގާނޫނުން ލިބިދީފައި ނީންނާތީ. ދެން
އިތުރަށް ނަޒީހާ ކުރިއަށްގެންދަވާނެ.
13

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ އެސިސްޓެންޓް ޑިރެކްޓަރ ނަޒީހާ ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެން އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ސެޝަންސްތައް ނަގައިދޭއިރުގައި
ވަރަށް ގިނަ ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުން ހަމަ ފާހަގަކުރަމުންދޭ ކޮމިޓީތައް ނުހަދާ ހުންނަ އެއް ސަބަބު އިނގޭތޯ. އެއީ
ގާނޫނުގައި އެބަ ބަޔާންކޮށްފައިވޭ ކޮމިޓީތަކުގައި ތިބޭ ފަރާތްތަކަށާއި އަދި ހަމަ އެ ފަދައިން ވިސްލްބްލޯވަރ
ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ޕެނަލްޓީއެއް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ އިނގޭތޯ. އެއީ
ޖޫރިމަނާކުރުމެއް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، ޖަލު ޙުކުމެއް މި އިންނަނީ މެންޝަން ކޮށްލާފަ. އެހެންވީމާ، އަސްލު ގިނަ
ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުން މުވައްޒަފުން ނުވާ ކަމަށް އިނގޭތޯ މި ބަޔާންކުރަނީ ކޮމިޓީތަކަށް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު ޗެލެންޖެއްގެ ގޮތުގައި ހަމަ ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވޭ. އޭގެ އިތުރުން ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ސެޝަންސްތައް ނަގައިދޭއިރުގައި ހަމަ ފާހަގަކުރޭ ސިއްރު ހިފެހެއްޓޭނެތޯ މި ގާނޫނުން ހުށަހެޅިޔަސް މައްސަލަ
އިނގޭތޯ. ޕޯޓަލްއަކަށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން ރިކުއެސްޓްކުރޭ. ޕޯޓަލެއް އޮންނަކަމުގައި ވަނީނަމަ ހުށަހެޅޭ
މައްސަލަތަކުގެ އަދަދު ވެސް އިތުރުވެގެންދާނެ ކަމަށް ފާހަގަކުރޭ. މިސާލަކަށް މިހާރު މި އޮންނަ އިންތިޒާމުގެ
ތެރެއިން މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައިފި ކަމުގައި ވަނީނަމަވެސް ޑޮކިއުމަންޓްސް އެއްޗެހި ލީކުވުމުގެ ފުރުޞަތުތަކާއި
އެއްޗެހި އޮންނާނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް މަދުވެގެންދާ އެއް ސަބަބުކަން ވެސް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވޭ. ދެން އޭގެ އިތުރުން ހަމަ އެ ފަދައިން ސެޝަންސްތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ރިކުއެސްޓު ކުރިކަމުގައި ވަނީނަމަވެސް ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުގައި ޖާގަ ނޯންނަ ކަމަށް ބުނެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ
ބައެއްފަހަރަށް ސެޝަންސްތައް ނުބޭއްވޭނެ ސަބަބެއްގެ ގޮތުގައި އެބަ ބަޔާންކުރޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމަ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވެއަރނަސް ކްރިއޭޓްކުރުމުގައި ގޮންޖެހުންތަކެއް ހުރިކަން ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުންވޭ. ދެން އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ގާނޫނަށް، ގަވާއިދަށް ވެސް ހަމަ އިޞްލާޙުތަކެއް
ގެންނަންޖެހޭ. އަދި މައްސަލަތައް މި ނިންމަން މި އޮންނަނީ ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައި 21 ދުވަސް.
އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު މި ވަގުތު އަޅުގަނޑުމެން ޔުނިޓުގައި 2 މުވައްޒަފުން މަސައްކަތްކުރަމުންދާއިރުގައި އެއީ
ވަރަށް ބޮޑު ޗެލެންޖެއް އެވެއަރނަސް ކްރިއޭޓުކުރުމާއެކު މައްސަލަތައް ކުރިއަށްގެންދިއުން. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ އަދަދު ވެސް ދުވަހެއްދުވަހަކަށް އިތުރުވަމުންދާއިރުގައި ހަމަ އެ އޮންނަ ޑެޑްލައިނަށް ހަމަ
ނިންމުން ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު ޗެލެންޖެއް އިނގޭތޯ އެއީ.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
14

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ދެން އަދި ފާހަގަކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ. މިހާރު ގާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި އިންނަނީ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަށުގައި
ދެއްތޯ. ވާހަކަދެކެވޭ އެއީތޯ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ ދެއްތޯ. މިހާރު އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން އެއީ ވެސް ގާނޫނީ
ޗެލެންޖެއްގެ ގޮތުގައި. މިހާރު ވާގޮތަކީ މިސާލަކަށް އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަތުވެދާނެ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއާ
ދެކޮޅަށް މައްސަލައެއް އިނގޭތޯ. ހަމަ ވިސްލްބްލޯރކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އެބަ އޮތް ދެއްތޯ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ޑޮކިއުމަންޓްސްތައް ނުދޭ ހާލަތުގައި ، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ގާނޫނުގެ ދަށުން ދަޢުވާކުރުމާއި
ދަޢުވާ ލިބިގަތުމުގެ ބާރު އޮތް ފަރާތެއް ނޫން. އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްއަށް ދެއްތޯ މި އޮންނަނީ ދަޢުވާކުރުމާއި ދަޢުވާ
ލިބިގަތުމުގެ ބާރު. ޑޮކިއުމަންޓްސްތައް ނުދޭ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންތާކަށްތޯ ދާނީ. ކިހިނެއްތޯ ދަޢުވާކުރާނީ
ދެއްތޯ. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ޗެލެންޖެއް އިނގޭތޯ. ދެން ވާހަކަދެކެވޭ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަށުގައިތޯ ނޫނީ އޭ.ސީ.ސީގެ
ދަށުގައިތޯ އޮންނަންވީ. އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ އެއީއެއް ނޫނޭ މުހިންމު ބަހުސަކީ އަސްލު. އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ
ތަނެއްގެ ދަށުގައި އޮތަސް ގާނޫނުން މި ލިބޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިމަތިވާ ޗެލެންޖަރސް ކޮންމެ ތަނެއްގެ ދަށުގައި
އޮތަސް އަންނާނެ ދެއްތޯ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އޯވަރސީކުރާނެ ފަރާތެއް ނެތި އެ ތަންތަނުގެ ދަށުގައި އޮންނަ
ފަރާތްތަކެއް ދެއްތޯ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެ ޗެލެންޖު ހަމަ އެ ކޮންމެ ތަނެއްގެ ދަށުގައި އޮތަސް ކުރިމަތިވާނެ ދެއްތޯ.
އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ އަސްލުގައި ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓަކީ އިންޑިޕެންޑެންޓްކޮށް މަސައްކަތްކުރާ
ޔުނިޓެއްގެ ގޮތުގައި ވަކިން އިނުން. އެއީ އެންމެ އައިޑިއަލް ގޮތަކީ. އެކަމަކު ވެސް ޔުނިޓެއްގެ ގޮތުގައި މި
އިންނައިރުގައި އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ ދަށުގައިތޯ، އޭ.ސީ.ސީގެ ދަށުގައިތޯ އެއީއެއް ނޫން ދެއްތޯ އަސްލު ކުރަންވާ
ބަހުސަކީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން، އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ދެއްވީ ކަމަށް މި ބެލީ ޗެއަރ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްލްބްލޯވަރއާ މި ވާހަކަ މި ގާނޫނީ ހުރަސްތަކުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކައިލީ ހަމަގައިމު ވެސް މީގެ
ކޮމިޓީތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އައިސް އެބަ ހުރި އަދި ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަންގެ ބޭފުޅުންނާއި
އަޅުގަނޑުމެންނާ ބައްދަލުކުރާއިރުގައި ވެސް އެ ބުރަޔަކަށް އެ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް އެބަ ވޭ ތިޔަ ޑިމާންޑުތަކާއި ތި
ހުރިހާ ކަމެއްގައި. އެހެންނަމަވެސް، ދެން ވަކިން އުފެއްދިއިރު ވެސް އަޅުގަނޑު އިނިން. ދެން ހަމަ އެގޮތަށް އައި
އެއް ގާނޫނުގައި އޮތް ޗްލިޑްރަންސް އޮމްބަޑްސްޕަރސަން އޮފީސް. އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގައިތޯ، ބޭރުގައިތޯ ބާއްވާނީ.
ދެން އޭރުގައި ކޮމިޓީން ނިންމީ ވިލްސްބްލޯވަރ ޔުނިޓު އެ އިނީ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގައޭ. އެހެންވީމާ، މީތި
15

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ވަކިކުރާނީއޭ. އެހެން ލޭޔަރއެއް ލުމުގެ ގޮތުން. ދެން އޭގެ ނަތީޖާއާ ބެހޭގޮތުން އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދައްކާލަން
ތަންކޮޅެއް އަވަސް. ވަކިކޮށްފިން. ދެން އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަން ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ބޭނުންވަނީ
އިންޑިވިޖުއަލްކޮށް ވަކިން ކުރަންޏާ އެންމެ އައިޑިއަލް ގޮތް. އެ އައިޑިއަލް ގޮތް ވާންޖެހޭނެ ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ކަމަކާ
ވެސް ގުޅުން، ބަޖެޓާ މި ހުރިހާ ކަމަކާ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުން، ޕަރސަނަލީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
ވިސްލްބްލޯވަރ ޔުނިޓެއް އޮތުން މުހިންމޭ ސަގާފަތު މިނިސްޓްރީއެއް ބޭއްވުމަށްވުރެ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތް.
އަޅުގަނޑުގެ ޕޮއިންޓް އޮފް ވިއު. އެކަމަކު މި ސަރުކާރު ހިންގަނީ އަޅުގަނޑެއް ނޫން. އެއީ އެ ބޭނުންވާ ސަބަބަކީ
މުޅި ސަރުކާރު ބަލަން މި ހުންނަނީ، ވިސްލްބްލޯރކުރަން މި ހުންނަނީ؛ ވިސްލްބްލޯރކުރުމަކީ އެންމެ ތެދު
މަޢުލޫމާތުތާ ގިނަފަހަރު އަންނާނީ އަބަދު ވެސް. އެހާ ސިއްރުން އެކަން އެ ކުރަނީ އެ ތަނެއްގައި ނޭނގޭ މަޢުލޫމާތެއް
ނުދޭނެ. ހެން ހީވެގެން ނުދާނެ. އެހެންވީމާ، އެއީ ވަކިން އޮތުން އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަމޭ އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު
ގޮތް ކަމަށް. އެކަމާ ދެކޮޅީއެއް ނޫން. ދެން ބައިވަރު ސަބަބުތަކާ ހުރެ ތިހެން ތިކަން ނުވެފައި ތި އޮންނަނީ.
އެހެންވީމާ، މި އަންނަ އަހަރު ބަޖެޓުގައި، މި 2026 ވަނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓުގައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކޮށްދޭނަން
ހަމަގައިމު ވެސް ހޭލުންތެރިކަމަށް ބަލައިލާއިރު ފޭސްބުކް ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބަލާލައިފިން. ފޮލޯވަރސް ވަރަށް މަދު.
އަޅުގަނޑަށްވުރެ ވެސް މަދު. އެހެންވީމާ، 70. އިންސްޓަރގްރާމުގައި ވެސް ވަރަށް މަދުކޮށް އޮތީ. ދެން މިހާރުގެ
އެންމެ އަނެކަތި އެއްޗަކީ، ދެން އެންމެ ހިނގަނީ މިއޭ. އަބަދު ވެސް މި ޓެރެންޑް ދާގޮތުން މިހާރު އެއްބަޔަކު މި
އުޅެނީ ޓިކްޓޮކްގައި. އެއަށް އަދި ވަކިގޮތަކަށް؛ މަޖިލީހުގައި ވެސް ޓިކްޓޮކެއް އުފައްދައިފި އެހެން މީހުން މަޖިލިސް
ބަލަންވެގެން. އެކަން ކުރުމަށް މި އަންނަ އަހަރު ތި ބޭފުޅުން އެބަ އޮތްތޯ ސޯޝަލް މީޑިއާ ކެމްޕެއިން
ވަރުގަދަކުރުމަށް ވަކިން އެހެން ޖަހާފައި ބަޖެޓެއް ފޮނުވައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑު ހިތުން މި ކޮމިޓީއަށް
މަސައްކަތްކުރެވިދާނެ އެކަން، އެއީ މި ކޮމިޓީން ކުރާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ކުރަން ވެސް އޭގެ ބަޖެޓެއް ހަދާފައި ތި
ބޭފުޅުން ފޮނުވާލަދެއްވައިފިއްޔާ. އެއީ މިހާރު މިއޮތް ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާ ޔުނިޓެއް އޮ ވެމެ އޭގެ ބޭނުންނުހިފި މި ދަނީ
އެންމެ ފުރިހަމައިގައި. ދެން ނަމެއް އޮންނަ އޮތުން ލިބޭ އުފަލެއް ލިބެންޏާ ލިބެންވީ. ދެން މުވައްޒަފުންތަކެއް ވެސް
ނުއެއް ނެތް މިހާރަކު. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑު އެދޭ ކަމެއް. ބޮޑަށް އަޅުގަނޑު ސުވާލުތަކެއްވުރެ ބޮޑަށް
ސްޓޭޓްމަންޓް މި ދެވެނީ. ސަބަބަކަށްވަނީ ރިޕޯޓުގައި ބަލައިލާއިރު ދެން އަޅުގަނޑަކަށް މާ އާދަޔާ ޚިލާފު ކަމެއް
އެހެން ފެންނާކަށް ނެތް. ހަމައެކަނި ފެންނަން އިން ތަނަކީ ފަންކްޝަން ނުކުރާކަން. ފަންކްޝަން ނުކުރާ ބައި
ނިންމައިލަމުން ވިދާޅުވި ބަޖެޓު އިނީ މިވަރޭ. އެހެންވީމާ، ދެން އެ ޝަކުވާ އަޅުގަނޑަކަށް ކުރެވޭކަށް ނެތް. ދެން
އިއްތިފާގުން އެކަން ކުރުމުގައި ވެސް އަޅުގަނޑު ވެސް ބައިވެރިވޭ. އެހެންވީމާ. ދެން އަޅުގަނޑު މި އެދެނީ ސޯޝަލް
16

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
މީޑިއާ ކެމްޕެއިން ވަރުގަދަކުރުމަށް ވަކި ބަޖެޓެއް ހަދައިގެން އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގައި އެހެން އެދިގެން؛
އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގައި ވެސް ހުރޭ ބައިވަރު ޔުނިޓުތައް. އެ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ހަމަ ތި ޗެލެންޖަރސް އެބަ ހުރި.
ހަމަ ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ފަރާތްތައް ނުލިބުމާއި މި ހުރިހާ ޗެލެންޖަރސް އެ ބޭބޭފުޅުންގެ ވެސް އެބަ ހުރި.
ޖެންޑަރ މިނިސްޓްރީއާ އިއްޔެގައި އަޅުގަނޑުމެން ބައްދަލު. އެފް.ސީ.ޕީ.ޑީގައި ވެސް ހަމަ އެ ޗެލެންޖަރސް އެބަ
ހުރި. އެހެންވީމާ، ރާއްޖެއަށް އަސްލު މި ދާއިރާއަށް މީހުން ބިނާކުރުމަކީ ވެސް ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި، މިއީ
ޤައުމީ ބޮޑު މައްސަލައެއްގެ ގޮތުގައި މިހާރު މި އޮތީ. ޚާއްސަކޮށް މި ފީލްޑުގައި މީހުން ލިބުމުގައި ދަތިކަމެއް
ރާއްޖޭގައި އެބަ އުޅޭ. އެ ކަންކަމަށް ތި ބޭފުޅުން ރިކުއެސްޓު ކޮށްފިއްޔާ. ދެން އަޅުގަނޑު އެދުމަކީ ގާނޫނަށް މިހެން
ގެންނަން ހުރި ބަދަލުތައް ތި ބޭފުޅުން ލިޔުމުން މި ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވައިލަދެއްވައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް
ރަނގަޅު. އޭރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަލައިލެވޭނެ އެހެން ގާނޫނުތަކާ އެލައިން، އެހެން ކޮމިޝަންތަކާއި އެހެން
ޔުނިޓުތަކާ އެލައިންކުރެވެން ހުރި ކަންކަން ހުރީ ކިހިނެއްތޯ ބަލައިލާފައި އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ކޮށްދޭނަން. ދެން
ބަޖެޓު މި އަންނަ އަހަރު ފޮނުވާލަދީފިއްޔާ ރަނގަޅު ގޮތެއް ވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދު މި ކުރަނީ. ޗެއަރ
އެހެންވީމަ ކަންނޭނގެ އެ އިންނެވީ މަޑުން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ދިގު ފުރުޞަތަށް.
ވިސްލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ޔުނިޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މަރްޔަމް ރިފްނާ ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން އިންނާނެ އިނގޭތޯ މި ފަހަރު 2026ގެ ބަޖެޓަށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެވެއަރނަސްގެ ވާހަކަ
މެންޝަންކޮށްލީމަ ސޯޝަލް މީޑިއާއާއި ހުރިހާ އެއްޗަކަށް އިންކްލޫޑްކޮށްލާފައި ޖުމުލަކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ވަކި
ބަޖެޓެއް ހަމަ ވަކިވަރެއް އިންނާނެ ޖަހާފަ. މި ވަގުތު އަޅުގަނޑަށް ސީދާ ކަނޑައެޅިގެން މިވެނި ވަރެކޭ ސޯޝަލް
މީޑިއާއަށް ނޫނީ އެވެއަރނަސްއަށް ޖަހާފައި އިނީ ދަންނަވަން ދަތި. އެކަމަކު އިންނާނެ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވޭނެވަރަކަށް ހަމަ ޖަހާފައި އިނގޭތޯ. ދެން އެވެއަރނަސްގެ ތެރެއިން 2025 ގައި އަޅުގަނޑު
ވަރަށް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން އެމް.ޓީ.ސީ.ސީ ބަސް ފަދަ ތަންތަނުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެދިގެން އެ ބޭފުޅުން
ކޮށްލަދެއްވާފައި އެބަ ހުރި އިނގޭތޯ. މިހާރު ބަސްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވީޑިޔޯތައް ހަމަ އަޅުވާނެ އިނގޭތޯ. ހަމަ
އަޅުވާ. މީހުން ވެސް އެކަން ފާހަގަކޮށްފައި އެބަ ހުރި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޅި ރާއްޖޭގައި މި ހުންނަ، ވަށައިގެން
މި ހުންނަ ވީޑިޔޯތައް އަޅުވާ އެކި ދިމަދިމާލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވީޑިޔޯސްތައް ދުވަހާއި، ވިސްލްބްލޯވަރ ދުވަހާ
ގުޅިގެން އަޅުވަން އެހީތެރިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯރުކޮށްދީފައި އިނގޭތޯ ވަނީ މާލެ ސިޓީ ކައުންސިލުން.
އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އިނގޭތޯ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ދެން ތި ވިދާޅުވި ސޯޝަލް މީޑިއާ
17

ހިއުމަން ރައިޓްސް އެންޑް ޖެންޑަރ ކޮމިޓީގެ 23 ވަނަ ބައްދަލުވުން 22 އޮކްޓޫބަރު 2025
ޕްލެޓްފޯމުތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ފަހުން އިނގޭތޯ އެސްޓެބްލިޝްކުރީ. އެހެންވީމާ، މަޑުމަޑުން އެ ކަންތައްތައް
ވެސް ބޫސްޓްކުރުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ކުރަން އިނގޭތޯ. ފިއުޗަރގައި ރަނގަޅުވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަނީ. ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ ވަރަށް ބޮޑަށް ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޓަކައި.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިތުރު ސުވާލެއް؟ ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ ތި ދެއްވި ހުރިހާ މަޢުލޫމާތަށް. އެހެންވީމާ، އިތުރު ސުވާލެއް އެއްވެސް
ބޭފުޅެއްގެ ނެތީމަ މިއަދުގެ މި ބައްދަލުވުން ނިންމައިލަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ .
____
18